

Rapport om en lägesrapport

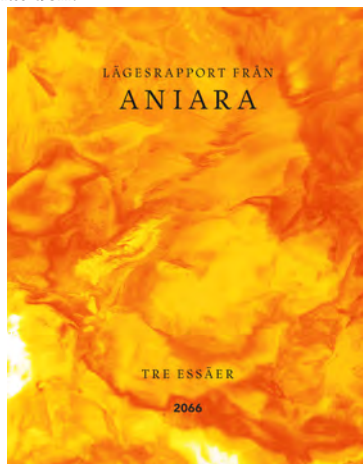
För en inbiten Martinsonläsare är det alltid en stor händelse när det kommer ut en ny bok om författaren och hans författarskap. Även innan man ens har fått boken i sin hand gläds man åt att Martinson fortfarande blir läst och uppskattad, i synnerhet om den eller de som fört pennan inte hör till dem man vanligtvis möter i *Doris* eller i andra välbekanta Martinsonsammanhang. Därför kan det också vara svårt att läsa och bedöma ett nytt verk med nyktra ögon; man vill så att säga tala väl om boken redan innan man öppnat den.

Det gäller också den senaste i raden, *Lägesrapport från Aniara*. Tre essäer, utgiven på förlaget 2066, som åtminstone för mig är en ny bekantskap, startat 2016, med syfte att ge ut poesi, fotografi och essäer.

Lägesrapport från Aniara är konsekvent nog ett exempel på förlagets inriktning, för den innehåller prov på alla tre genrer. Samtidigt blir emellertid undertiteln, ”Tre essäer”, något missvisande. Boken består sant nog av tre delar, men i mina ögon är bara en av dem en essä i egentlig mening. Den första delen är en poetisk betraktelse om och utifrån *Aniara* i form av ”tankefragment” författade av poeten Anna Hallberg. Den andra består av en serie fotografier, en bildkavalkad, både i svart och färg, tagna och utvalda av fotografen Kuba Rose i samband med filmatiseringen av *Aniara*. Den tredje och sista är skriven av astronomen Bengt Gustafsson som reflekterar över *Aniara* i ett kosmiskt perspektiv.

Anna Hallbergs närmast aforistiska tankeskärvor läser jag med nyfikenhet. Det är spretigt, men ofta tankeväckande. Här finns till exempel relevanta associationer till sam- och nutiden, som jag inte sett påtalade tidigare i samband med Martinson: flyktingströmmen över Medelhavet, SkyView appen på mobiltelefonen, genusrobotar, projektet Mars One.

Jag undrar dock vem som är den tänkte läsaren av Hallbergs tankefrön. Min gissning är att man måste ha ganska ingående kunskaper om sin *Aniara* för att kunna ta till sig och ta ställning till de tankar som kommer till uttryck. Somliga referenser till diktverket – Miman, högkomikern Sandon med flera – lämnas oförklarade. Det är ingen kritik, alls inte, men gör å andra sidan att man kan fråga sig vad som motiverar de biografiska elementa som lämnas i inledningen; det är sådant varje Martinläsare känner till.

Vad ska man då säga om Kuba Roses bilder? Jag är ingen kännare av fotografikonst och vill därför inte uttala mig om bildernas estetiska eller hantverksmässiga kvalitet. Att de impressionistiskt dokumenterar inspelningen av filmen *Aniara* vill jag gärna tro, även om det är svårt för en oinvigd, i brist på förklarande text, att riktigt förstå vad av inspelningsprocessen de avbildar.

En bild säger mer än tusen ord brukar det heta. Som alla ordspråksliknande generaliseringar är dock även denna högst tvivelaktig; det beror ju alldeles på vilka bilder och vilka tusen ord man jämför. Jag skulle emellertid ha önskat mig bildtext, som kunde förtydliga vilka situationer och stämningar som återges i förhållande till den färdiga filmen. En sak känner jag mig dock ganska säker på, och det är att inga av bilderna, med något möjligt undantag, om de visades utan kontext, skulle föra tankarna till Aniaras flykt genom kosmos och de människor som befolkar rymdskeppet. Jag tror därför att man både måste ha läst *Aniara* och sett filmen för att bilderna ska komma till sin rätt.

För dem som eventuellt har läst vad jag skrivit tidigare i *Doris* kommer det säkert inte som någon överraskning att jag personligen fick mest ut av Bengt Gustafssons insiktsfulla och uppslagsrika essä om *Aniara* – eller snarare av hans reflektioner om jordens och universums framtid utifrån *Aniara*.

I en ännu ej publicerad bok om Harry Martinson skriver jag i förordet:

Läser man tidigare studier, uttolkningar och recensioner av Martinson, så blir man varse att de flesta kritiker lägger störst vikt vid Martinson som poetisk diktare, det vill säga vid estetiken, och mindre vid "innehållet". I recensionerna av *Aniara*, exempelvis, är detta tydligt: kritikerna diskuterar livligt och oftast lovordande Martinsons poetiska kraft, men få behandlar, särskilt inte känslomässigt, rymdskeppet *Aniara*s och därmed människornas tragiska slut i universums avgrunder.

Bengt Gustafsson har mig veterligen inte kunnat läsa mitt manuskript, men det är som om han gör just det jag efterlyser. Gustafsson ställer nämligen frågan "vad vi lär oss själva" av Martinsons granskning, inte bara av händelser och förhållningsätt ombord på *Aniara*, utan också av sin samtid, både Martinsons och vår egen, sex decennier efter att *Aniara* såg dagens ljus. "Vår egen civilisations framtidsutsikter är knappast ljusare", skriver Gustafsson, bland annat med hänvisning till astrofysikern Martin Rees och Stephen Hawking.

Gustafsson citerar också välfunnet en dikt hämtad från den sena diktsamlingen *Dikter om ljus och mörker* som visar att Martinson själv

ställde sig samma frågor långt efter att han hade skrivit *Aniara*. Gustafsson skriver:

Till de rekommendationer som vi kan ta till oss från Aniara, om att leva med tanke och känsla i balans, att söka sanningen, och respektera naturens begränsningar, kommer också detta: att göra det med omsorg. Våra växande känslor av hopp eller hopplöshet får alltså inte själva avgöra vårt handlingsätt, utan kräver en omsorgsfull vägning och begrundan.

Gustafsson nämner inte här Martinsons tankar om medelvägen, men Gustafssons utläggning om hopp och hopplöshet, om balans mellan känslor och förnuft, tycks mig i hög grad stå i samklang med Martinsons filosofiska och existentiella vision om människan. På det temat citerar Gustafsson en annan dikt av Martinson som publicerades i Svenska dagbladet 1957 som inte heller den brukar nämnas i andra skrifter om Martinson. Även om Gustafsson citat ur *Aniara* i stor utsträckning är de gängse, så gillas det att han har lyft fram dikter som inte så ofta nämns i sammanhanget.

Jag har egentligen bara en invändning mot Gustafssons essä och den är ... typografisk. Att citaten ur *Aniara* och de nämnda dikterna är återgivna i kursiv stil går väl an. Däremot är jag mer skeptisk till att man ställt upp dem med indrag av ökande och minskande längd som tillsammans bildar bågformer. Om Martinson, i Apollinaires efterföljd, hade velat skapa kalligram med sina dikters typografi, så hade han gjort det, men det har han alltså inte.

Sammantaget hälsar jag *Lägesrapport från Aniara* varmt välkommen till samlingen av kommentarer om Martinsons författarskap och dess bidrag till det fortsatta samtalet om en författare som aldrig tycks förlora i angelägenhet; snarast tvärtom, vilket även denna lägesrapport vittnar om. Samtidigt tror jag dock, som redan nämnts, att man har störst behållning av boken om man både läst Aniara och sett filmen med samma namn.

Björn Larsson

Titel: *Lägesrapport från Aniara* **Författare:** Anna Hallberg, Kuba Rose, Bengt Gustafsson **Förlag:** 2066 Publishing

Erbjudande från förlaget:

Harry Martinson-sällskapets medlemmar erbjuds 25 % rabatt om de köper boken.

Gå till www.2066.se/lagesrapport-fran-aniara.

Klicka på "Köp boken".

Skriv in koden "martinson" under Discount Code.